

Univerzitet u Beogradu
Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

ISTRAŽIVANJA U SPECIJALNOJ EDUKACIJI I REHABILITACIJI

BEOGRAD 2009.

UNIVERZITET U BEOGRADU -
FAKULTET ZA SPECIJALNU EDUKACIJU I REHABILITACIJU
UNIVERSITY OF BELGRADE -
FACULTY OF SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION

*Istraživanja u specijalnoj
edukaciji i rehabilitaciji*

*Research in Special Education and
Rehabilitation*

Priredio / Edited by
Prof. dr Dobrivoje Radovanović

Beograd / Belgrade
2009

EDICIJA: RADOVI I MONOGRAFIJE

Izdavač:
Univerzitet u Beogradu -
Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

Istraživanja u specijalnoj edukaciji i rehabilitaciji

- Za izdavača:** Prof. dr Dobrivoje Radovanović, dekan
- Urednik edicije:** Prof. dr Zorica Matejić-Đuričić
- Uređivački odbor:**
- Prof. dr Dobrivoje Radovanović
 - Prof. dr Dragan Rapačić
 - Prof. dr Nenad Glumbić
 - Prof. dr Sanja Đoković
 - Doc. dr Vesna Vučinić
 - Prof. dr Mile Vuković
 - Prof. dr Svetlana Slavnić
- Recenzenti:**
- Maria Elisabetta Ricci,
Univerzitet "La Sapienza", Rim, Italija
 - Dr sci. Vlasta Zupanc Isoski,
Univerzitetni klinički centar Ljubljana,
KO za vaskularnu nevrologiju in intenzivno terapiju,
Služba za nevrorehabilitaciju - logopedija Ljubljana,
Slovenia

Štampa:
„Planeta print“, Beograd

Tiraž:
200

Objavlivanje ove knjige je pomoglo Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj.

Nastavno-naučno veće Univerziteta u Beogradu - Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju donelo je Odluku 3/9 od 8.3.2008. godine o pokretanju Edicije: Radovi i monografije.

Nastavno-naučno veće Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu, na redovnoj sednici održanoj 14.4.2009. godine, Odlukom br. 3/53 od 23.4.2009. godine, usvojilo je recenzije rukopisa Tematskog zbornika "Istraživanja u specijalnoj edukaciji i rehabilitaciji"

ISBN 978-86-80113-84-5

**EDITION:
ARTICLES AND MONOGPRAPHS**

Publisher:
University of Belgrade -
Faculty of Special Education and Rehabilitation

Research in Special Education and Rehabilitation

- For Publisher:** dr. Dobrivoje Radovanović, dean
- Edition Editor:** dr. Zorica Matejić-Đuričić
- Editorial Board:**
- dr. Dobrivoje Radovanović
 - dr. Dragan Rapaić
 - dr. Nenad Glumbić
 - dr. Sanja Đoković
 - dr. Vesna Vučinić
 - dr. Mile Vuković
 - dr. Svetlana Slavnić
- Reviewers:**
- Maria Elisabetta Ricci,
University "La Sapienza", Roma, Italy
 - Dr sci. Vlasta Zupanc Isoski,
University clinical center Ljubljana, Slovenia

Printing:
„Planeta Print“, Belgrade

Circulation:
200

Publication of this Book supported by Ministry of Science and Technology Development.

*Scientific Council of the Belgrade University - Faculty of Special Education and
Rehabilitation made a decision 3/9 from March, 8th 2008 of issuing
Edition: Articles and Monographs.*

*Scientific Council, Faculty of Special Education and Rehabilitation
University of Belgrade, at the regular meeting held on April, 14.th 2009 the Decision
N° 3/53 of April, 23th 2009, adopted a Thematic review manuscripts collection of
“Research in Special Education and Rehabilitation “*

ISBN 978-86-80113-84-5

FENOMEN FACEBOOK-A MEĐU MLADIMA OŠTEĆENOG SLUHA

Vesna Radovanović, Jasmina Karić

Univerzitet u Beogradu - Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

Pojava Interneta zahuktala je rasprave o društvenim mrežama, preciznije o digitalnim društvenim mrežama, fenomenu koji zaokuplja pažnju brojnih sociologa, a zbog zavisnosti koje stvara, i psihologa. Fenomen Facebook-a, jedanog od najpopularnijih sajtova za društveno umrežavanje sve je prisutniji u svetu, i kod nas. Interakcija mladih oštećenog sluha na sajtovima za društveno umrežavanje bila je predmet istraživanja obavljenog na uzorku od 32 ispitanika oštećenog sluha i 90 studenata, budućih specijalnih edukatora i rehabilitatora za gluve i nagluve, korisnika Facebook-a. Rezultati istraživanja pokazuju da mladi oštećenog sluha na sličan način, poput studenata, koriste sadržaje ovog sajta. Na prvom mestu po popularnosti među mladima oštećenog sluha su razmene fotografija, 14 (43,75%), slede čet i online igre, 7 (21,87%), i dešavanja, 4 (12,5%). Među studentima najpopularniji je čet, 52 (57,78%), slede onlajn igre 27 (28,89%), na trećem mestu su dešavanja i razmena fotografija, 12 (12,22%). Mladi oštećenog sluha ne poklanjaju dovoljno pažnje privatosti ličnih podataka, 23 (71,87%), taj procenat nije zadovoljavajući ni kod studenata, 57 (63,3%). Manje neprijatnosti na Facebook-u doživelo je 3 (9,37%) gluvih i nagluvih i 8 (8,89%) studenata. Najveća, a ujedno i zabrinjavajuća razlika odnosi se na broj prijatelja na društvenoj mreži kojih je kod mladih oštećenog sluha manje i većinom su to gluvi i nagluvi prijatelji. Stvarne društvene grupe reflektuju se i na virtualne, a Internet, bez obzira na potencijal, još uvek je sredstvo društvene ekskluzije osoba sa invaliditetom.

Ključne reči: mladi oštećenog sluha, studenti, sajtovi za društveno umrežavanje, Facebook.

TEORIJSKI OKVIR

Fenomen Fejsbuka, jedanog od najpopularnijih sajtova za društveno umrežavanje, predmet je interesovanja stručnjaka u oblasti sociologije, a sve češće, zbog zavisnosti koje izaziva među njegovim korisnicima, i psihologa. Da bi smo se dotakli fenomenološke, a kasnije i u empirijske analize korišćenja fejsbuka među mladima oštećenog sluha, neophodno je vratiti se na fenomene *informativnog društva*, a sa njim u vezi, i *Interneta*.

Fenomen informativnog društva

Postoje brojna tumačenja ovog termina, tako, prema jednim autorima to je forma društvenog organizovanja vezana za post-industrijski period razvoja Zapada koja počiva na ideji da je raspodela informacija značajnija od raspodele kontrole

nad sredstvima rada. Najčešće se ovaj termin vezuje za upotrebu i zavisnost članova društvenih zajednica od korišćenja informacionih i komunikacionih tehnologija, pre svega Interneta.

Ne može se tvrditi da informaciono društvo proizvodi više informacija nego prethodne forme društvene organizacije, ali se sa sigurnošću može reći da ovo društvo "obradjuje" daleko više informacija u odnosu na prethodne istorijske forme, pa se u tom smislu govori i o "informacionoj epohi". Na ovoj razlici počiva i suština koncepta informacionog društva. Brza razmena informacija putem Interneta koju pojedini autori nazivaju i globalnom razmenom informacija izostavljaju i zanemaruju veoma bitnu činjenicu, a to je prethodno obrazovanje, pre svega jezičko, informatičko i informaciono obrazovanje.

Informatička pismenost (eng. computer literacy) definiše se kao sposobnost korišćenja računara i računarskih programa. Informaciona pismenost (eng. information literacy) predstavlja uviđanje potrebe za informacijom, posedovanje znanja o tome kako naći, proceniti i iskoristiti najbolje i najnovije informacije koje su na raspolaganju kako bi se rešio određeni problem ili donela neka odluka. Pri tome izvori informacija mogu biti različiti: knjige, časopisi, računari, tv, film, a posebno mesto zauzima Internet. Informaciona pismenost uključuje:

- Prepoznavanje potrebe za informacijom
- Pronalaženje informacije
- Analiza i vrednovanje informacije
- Korišćenje informacije
- Objavljivanje informacije

Jedan od korisnih pristupa u edukaciji učenika za korišćenje Interneta razvila je Kathy Shrock. U okviru ovog pristupa, na osnovu jasno definisanih koraka i određenih vežbi za nivo osnovne i nivo srednje škole podržava se razvoj znanja i veština učenika vezanih za upotrebu informacija sa Interneta. Na taj način, učenici se upućuju da sa različitih aspekata analiziraju i evaluiraju web stranu koji su koristili (Schrock, 2003).

Fenomen Interneta

Internet je mreža velikih dimenzija namenjena prenosu podataka sa udaljenih računara velikim brzinama preko modema, telefonskih linija, kablova, satelita i korisničkih digitalnih linija- DSL (engl. Digital Subscriber Line).

Internet je počeo sa radom 1969. godine, kada se ta mreža nazivala ARPANET, koju su činila četiri velika univerzitetska računara na jugozapadu SAD-a. Internet se pojavljuje u periodu «hladnog rata», sa ciljem da se obezbedi mreža komunikacija koja bi radila čak i kada bi neki njegov deo bio oštećen u nuklearnom napadu. Korišćenje Interneta na samom početku bilo je ograničeno na mali broj stručnjaka u oblasti informatike i elektronike, a prenosili su se samo tekstualni dokumenti. Početkom 1970-tih godina njegovo korišćenje dobija šire razmere, univerziteti počinju da razmenjuju informacije putem elektronske pošte. Elektronska pošta se pojavila prva, 1991. godine pojavljuje se "globalna računarska mreža" bazirana na hipertekstu, sistemu ugrađenih linkova u tekst, koji ga povezuju sa drugim tekstovima. Globalna računarska mreža ima svoje lokacije koje nazivamo web adresa. Web je hipermedij koji objedinjuje informacije koje se čuvaju na udaljenim računarima povezanim na mrežu Interneta. Često se Internet i Web koriste kao

sinonimi, bez obzira da li pronalazimo informacije ili komuniciramo. Termin Internet se koristi kada se želi ukazati na komunikaciju, a termin web kada se želi doći do informacije. Sa pojavom web-a, pojavljuju se i programi namenjeni za pretraživanje podataka, (engl. browser). Među najpozantajim pretraživačima su Yahoo i Google. Google se pojavio 1998. godine, a sa bazom od preko 20 milijardi web-stranica spada u red najpopularnijih pretraživača.

U početnim godinama, Internet je korišćen za istraživanje, obrazovanje i potrebe vlade SAD-a koja ga je i finansirala. Komercijalno korišćenje nije bilo dozvoljeno. U poslednjoj deceniji dvadestog veka, komercijalne mreže počinju da se šire, tako da Internet prelazi u masovno korišćenje (Kljakić, www.scribd.com)

Net lingo

Informatička revolucija je dovela do pojave jednog novog jezika nastalog iz potrebe da se prevaziđu nedostaci i ograničenja elektronske komunikacije. Korišćenje samo teksta u komunikaciji, često ima za posledicu pogrešno tumačenje ili nerazumevanje poruke. Kako bi se prevazišao ovaj nedostatak njegovi korisnici su radi brže i jednostavnije komunikacije razvili poseban sistem znakova zasnovanih na akronimima, homonimima i simbolima.

Net lingo obuhvata termine koji se mogu podeliti na tri veće grupe. Prva grupa termina obuhvata termine koji su vezani za upotrebu računara i Interneta. To mogu biti i akronimi (HTML, HTTP, IP, DSL i dr.), ali i engleske reči koje su se "odomaćile" u drugim jezicima (fajl, folder i dr.). Drugu grupu termina čine kovanice koje su nastale upotrebom računara u komunikaciji i zasnivaju se na homonimiji (4you-for you; b4 – before; 10X –thanks; cu2morow-see you tomorrow). Net lingo obuhvata i „slikovno pismo“ zasnovano na simbolima koji odslikavaju emocije (Marković, 2004). Slikovno pismo je veoma popularno među mladima. U pilot programu u okviru projekta *Kreiranje onlajn obrazovnih sadržaja za decu oštećenog sluha*, srednjoškolci su komunicirali posredstvom videokonferencijske veze sa svojim slušno oštećenim vršnjacima. Primećeno je da u čet kanalima koriste net lingo, a posebno „slikovno pismo“.

Na sajtu www.netlingo.com može se naći spisak najfrekventnijih akronima prisutnih u pričaonicama, uglavnom su to skraćenice za uobičajene govorne fraze. Postoje brojni sajtovi na kojima se mogu pronaći besplatni rečnici ili se naručiti bilo u elektronskoj, bilo u papirnoj formi. Ti rečnici obuhvataju od nekoliko stotina do više hiljada odrednica. Korisnici računara i Interneta kojima to nije profesionalno opredeljenje koriste mnoge od ovih termina a da zapravo i ne znaju njihovo značenje. Ovde ćemo prikazati samo neke najfrekventnije.

Kraći rečnik Internet termina

Blog – lična Internet strana koju korisnik sam sastavlja i uređuje

Browser - Aplikacioni program koji otvara i prikazuje (čita) strane na Internetu. Postoje dva veoma popularna ovakva web čitača. Jedan je delo firme Netscape, a drugi je napravio Microsoft.

Chat - razgovor (ili prepiska) uživo sa drugim korisnicima mreže iz svih krajeva sveta.

Download - Kopiranje datoteke sa nekog udaljenog računara na lokalni računar.

HTML (HyperText Markup Language) - Sistem kodovanja, skup kodova koji se koristi za pravljenje i definisanje izgleda i funkcija web strana. HTML datoteke imaju ekstenziju.html ili.htm.

HTTP (HyperText Transfer Protocol) - Protokol za prenos hiperteksta. To je osnovni protokol, kojim se prenosi komanda serveru i kaže mu se koju stranu da pošalje klijentu. Adresiranje te strane počinje sa "http://", a zatim sledi ime domena ili IP adresa.

Internet - najveća svetska mreža međusobno povezanih mreža koje koriste TCP/IP set protokola. Internet osigurava mogućnost rada na udaljenom računaru, prenos datoteka, elektronsku poštu i druge servise.

Portal - Web sajt koji nudi posetiocu mnogo informacija različitog tipa: vesti, besplatne programe, reklame i sl. Sa te strane se obično dalje pretražuje Internet.

Site - Posebno "mesto" na Internetu. Ovim terminom se često naziva web strana, ali sajt obično ima više strana pod istim imenom sajta.

Upload - Prenos datoteke iz računara korisnika u drugi računarski sistem preko modema i neke linije, pri čemu se koristi transfer protokol (FTP).

Virtual reality - Virtuelna, prividna realnost. To je računarska simulacija realnog trodimenzionalnog sveta.

WWW (World Wide Web) - Globalna računarska mreža - hipermedijalni sistem koji omogućuje pretraživanje velikog broja informacija. Smatra se da će u 21. veku Web postati glavno spremište svih informacija.

Društveno umrežavanje na Internetu

Pojava Interneta zahuktala je rasprave o društvenim mrežama, preciznije o digitalnim društvenim mrežama, a među brojnim sociolozima koji se bave ovim pitanjima, ističe se Kastels sa teorijom da mreže funkcionišu na bazi binarne logike isključenja/uključenja, tako da se može govoriti o digitalnoj podeli društva, na jednoj strani oni koji su uključeni, i na drugoj oni koji su iz bilo kog razloga (ekonomskog, obrazovnog i dr.) isključeni (Petrović, 2007).

Sajtovi za društveno umrežavanje (Social Network Sites - SNS) pripadaju kategoriji sajtova sa profilima, komentarima i javno artikulisanom mrežom koja se prikazuje u odnosu na profil. Postoji veliki broj sajtova na kojima se formiraju Internet društvene zajednice, popularne komune (engl. Internet Community Sites). Društveno umrežavanje omogućeno je postojanjem brojnih sajtova koji nude mogućnost okupljanja ljudi oko zajedničkih interesovanja i aktivnosti. Društvene mreže na različite načine svojim korisnicima omogućavaju interakciju: chat, email, glasovni chat, blogovanje, razmena fajlova, diskusione grupe i dr.

Među najpoznatijim sajtovima ove vrste su Facebook i MySpace. Razlike između Facebook-a i MySpace-a nisu velike, odnose se na nivo ličnih podešavanja. Dok je na Facebook-u jedino moguće staviti svoju sliku i tekst, MySpace omogućava kreiranje profila uz pomoć HTML i CSS tehnologije.

Second Life je društvena mreža konceptualno dosta drugačija od prve dve, ali koja upravo zbog toga nudi daleko veće mogućnosti u domenu svog razvoja i korisničke interakcije. Last.fm je društvena mreža koja okuplja korisnike na osnovu muzike koje slušaju, bilo onlajn ili na računaru. Procenjuje se da trenutno u svetu postoji oko 200 sajtova za društveno umrežavanje, neke od popularnijih su: Tagged, Orkut, MSN Live Spaces, Habbo i mnoge druge. <http://www.elefmagazin.com>

Najpopularniji sajt za društveno umrežavanje u Srbiji nalazi se na Internet adresi www.facebooksrbiya.com i ima preko 800 000 korisnika prema istraživanju bloga adriatalk.com. Prema ovom istraživanju veći broj korisnika su muškarci (51,5%), najveći broj korisnika je starosne dobi između 18 i 35 godina (72,63%), (<http://facebooksrbiya.net>). To je jedan od sajtova čija popularnost u svetu neprekidno raste, u 2008. godini broj korisnika se povećao za 127% i dostigao cifru od 222 miliona! Po posećenosti zauzima 7. mesto, do skoro je primat imao sajt MySpace. Prvo mesto ubedljivo pripada Google sajtovovima, prema istraživanju firme comScore, Inc. „lidera u merenju digitalnog sveta“. Zahvaljujući dobrim strateškim potezima, a to je prevod na veliki broj svetskih jezika, prvenstveno na kineski, broj korisnika društvene mreže Facebook se drastično povećao.

15 vodećih svetskih sajtova Godine 15+, pristup Internetu na poslu ili kod kuće Decembar, 2008		
Web lokacija	Ukupan broj posetilaca	porast ukupnih korisnika u svetu
Ukupan broj korisnika Interneta	1,007,730	100.0%
Google sajtovi	775,980	77.0%
Microsoft sajtovi	646,915	64.2%
Yahoo! sajtovi	562,571	55.8%
AOL LLC	273,020	27.1%
Wikimedia Foundation sajtovi	272,998	27.1%
eBay	240,947	23.9%
Facebook.COM	221,791	22.0%
Amazon sajtovi	187,354	18.6%
CBS Corporation	178,844	17.7%
Fox Interactive Media	172,841	17.2%
Ask Network	164,513	16.3%
Apple Inc.	161,500	16.0%
Tencent Inc.	158,617	15.7%
Baidu.com Inc.	152,447	15.1%
Adobe sajtovi	123,623	12.3%

* Nisu uključeni korisnici koji imaju pristup Internetu u Internet kafeima, putem mobilnih telefona ili PDA uređaja.

Tabela preuzeta sa sajta (<http://www.comscore.com>).

Academic Cyber Forum sa Fakulteta organizacionih nauka sproveo je istraživanje na 1664 ispitanika o stepenu korišćenja društvenih mreža u akademskoj sredini Srbije. Rezultate i zaključke istraživanja saopštili su na okruglom stolu *Komunikacija na društvenim mrežama* u okviru TELFOR-a. Saopšteno je da 42% ispitanika koristi društvene mreže kako bi pronašli stare prijatelje, 30% se kasnije viđa sa svojim prijateljima, 68% ispitanika ostavlja lične podatke na mreži. Najvažniji zaključak sa okruglog stola usmeren je na podizanje nivoa svesti i razvoj programa za ličnu bezbednost na mreži, a ključni akteri u tom procesu treba da budu država, škola i mediji (<http://www.elefmagazin.com>)

Facebook je u februaru 2009. godine proslavio petogodišnjicu svog osnivanja, kao osnivač se navodi student harvarda Mark Zuckerberg. Pre Fejsbuka, za svoje kolege kreirao je sajtove za društveno umrežavanje koje su koristili studenti samo sa nekoliko američkih univerziteta. U to vreme se pojavljuju i drugi ljudi sa istim idejama i projektima, tako da su od osnivanja, fejsbuk pratile tužbe u kojima je on do sada dobijao sporove. Facebook se nalazi u vlasništvu firme Facebook Inc, iako je pristup sajtu besplatan, on ostvaruje zaradu reklamiranjem, zahvaljujući svom ekskluzivnom partneru, Microsoft-u.

Društveno umrežavanje ima svojih prednosti, ali i nedostataka. Osnovne prednosti su komunikacija sa prijateljima, pronalaženje starih prijatelja i upoznavanje novih. Osnovne nedostaci su mogućnost krađe identiteta, zloupotreba podataka, različiti vidovi uznemiravanja.

Registracija na Facebook-u je jednostavna i besplatna, dovoljno je posedovati email adresu i slediti dalja uputstva. Sajt nudi različite opcije: email, chat, wall (vidljive poruke), foto galerije, informacije i vesti, formiranje grupa, submreže, fan stranice, causes (donacije za određene pojave u društvu) i dr. Korišćenje opcija zahteva lična podešavanja koja se odnose na bezbednost i privatnost sadržaja, tako da korisnik o tome mora voditi računa.

Bezbednost dece (oštećenog sluha) na Internetu

Infomaciona pismenost u Srbiji je na niskom nivou. Prema podacima do kojih je došao CePIT (Centar za informacione tehnologije Beogradske otvorene škole) 2007. godine, broj korisnika Interneta u našoj zemlji i dalje je dosta niži u odnosu na evropski prosek, polovina korisnika su mlađi ljudi između 15 i 29 godina.

Suočeni smo sa jednim delikatnim problemom da su deca informatički pismenija od svojih roditelja. Pored toga, istraživanjem o medijskoj pismenosti učitelja i studenata Učiteljskih fakulteta u Republici Srbiji došlo se do poražavajućih rezultata da su svi učitelji medijski nepismeni i da je zabrinjavajuće nizak nivo opšte kulture (Bezdanov-Gostimir, 2005). Mnoge, razvijenije zemlje suočavaju se sa ovim problemom i nastoje da pronađu odgovarajuća rešenja. Evropska komisija je predložila nove mere kako bi se povećao nivo bezbenosti na Internetu. Novi program predviđa osnivanje nacionalnih punktova za prijavljivanje ilegalnih online sadržaja i štetnih oblika ponašanja. Posebno se ističe prijava materijala vezanih za seksualno zlostavljanje dece jer je ta pojava sve učestalija. Srbija je 2007. godine potpisala dodatni protokol Saveta Evrope koji se odnosi na temu dečje pornografije i bezbednosti dece na Internetu, a 2009. godinu, Ministarstvo za telekomunikacije i informaciono društvo proglasilo je godinom zaštite dece na Internetu. U okviru zaštite dece neophodno je izvršiti edukaciju roditelja. Jedan od osnovnih koraka koji bi mogao da preduzme svaki informaciono opismenjen roditelj je zabrana pristupa određenim sajtovima ili filtriranje sadržaja u čiju svrhu i postoji veći broj programa.

Problem bezbednosti dece sa oštećenjem sluha na Internetu je kompleksniji, vezan za više činilaca. Navešćemo samo neke: niži nivo osnovne pismenosti slušno oštećene dece i posle završene srednje škole; niži obrazovni nivo roditelja; niži socioekonomski status. Informaciono opismenjavanje u takvim uslovima zahteva sistemsko rešenje, a dok se ne pronađe, značajna je uloga nastavnika u pripremi učenika za kritički osvrt na informacije sa Interneta. Rezultati istraživanja o

korišćenju informacionih i komunikacionih tehnologija kod nastavnika u školama za gluve došlo se do sledećih rezultata: većina nastavnika ima kompjuter kod kuće (85,1%), a pristup Internetu kod kuće ima 69,6%. U školi se ovaj procenat smanjuje, tako da pristup kompjuteru ima (54,3%), a Internetu 28,3% nastavnika. Oko plovine (55,3%) nastavnika smatra da je elektronska pošta važna za njihov posao, a u nešto većem broju smatraju da e-pošta može povećati razmenu informacija vezanih za posao između kolega, 35 (74,5%). Isti broj nastavnika se slaže da e-pošta može izjednačiti uslove za komunikaciju učenika oštećenog sluha. Oko dve trećine nastavnika smatra da su www servisi na Internetu važni za njihov posao, a nešto više ih smatra da korišćenjem ovih servisa mogu biti u toku sa informacijama vezanim za njihov posao, 34 (72,3%). Da su www servisi važni i učenicima, procenjuje nešto više od polovine nastavnika, a mogućnost da učenici dođu do širih informacija vezanih za nastavu, procenjuje 33 (70,2%) nastavnika (Radovanović, Radić-Šestić, Karić, 2007).

U Međunarodnoj konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom (2007) čiji je potpisnik i Srbija, navodi se obaveze država da promovišu odgovarajuće oblike asistencije kako bi se osobama sa invaliditetom osigurao pristup informacijama, pristup Internetu, i uključenje u informatičko. Sloboda mišljenja i izražavanja i pristup informacijama podrazumeva od zemalja potpisnica da preduzmu odgovarajuće mere kako bi se osobama sa invaliditetom omogućila sloboda traženja, primanja i širenja informacija uključujući gestovni jezik (www.cilsrbija.org/ebib/200610231052410.Konvencija.pdf).

CILJ ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je obavljeno sa namerom da se ispita u kojoj meri je društveno umrežavanje prisutno kod mladih oštećenog sluha i studenata koji će se baviti složenom problematikom njihove edukacije i rehabilitacije.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Uzorak

Uzorak za istraživanje činilo je 32 korisnika Facebook-a oštećenog sluha od 16 do 27 godina, 18 mladića i 14 devojaka, od toga 9 srednjoškolaca, 9 zaposlenih osoba sa završenom srednjom školom i 5 sa zanatskom školom, 4 studenta i 5 nezaposlenih i 90 studenata treće, četvrte i pete godine Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju u Beogradu, odeljenja za gluve i nagluve. Polnu strukturu uzorka studenata činilo je 86 devojaka i 4 mladića između 21 i 25 godina.

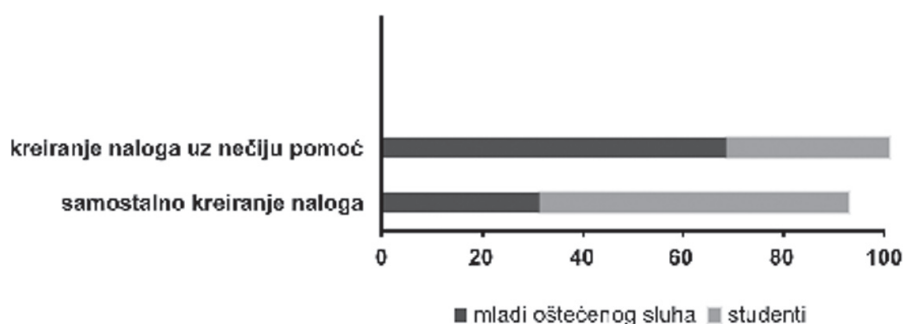
Metode i tehnike istraživanja

U radu je primenjena tehnika anketiranja. Anketni upitnik, sastavljen za potrebe ovog istraživanja sastojao se od 30 pitanja, otvorenog i zatvorenog tipa. Pitanja su bila usmerena na nekoliko oblasti: kreiranje ličnog profila, aktivnosti na Facebook-u, zaštita ličnih podataka i bezbednost.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA SA DISKUSIJOM

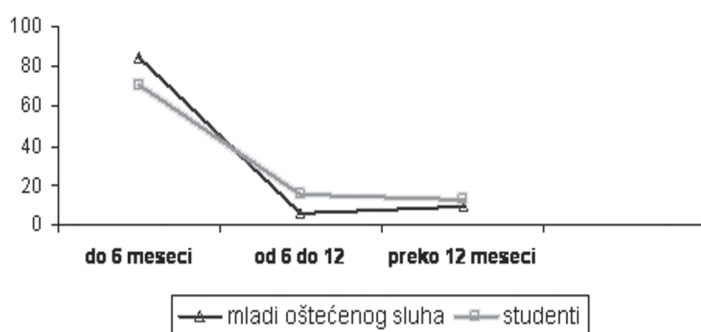
Kreiranje profila na Facebook-u

Grafikon br. 1 – Otvaranje naloga na Facebook-u

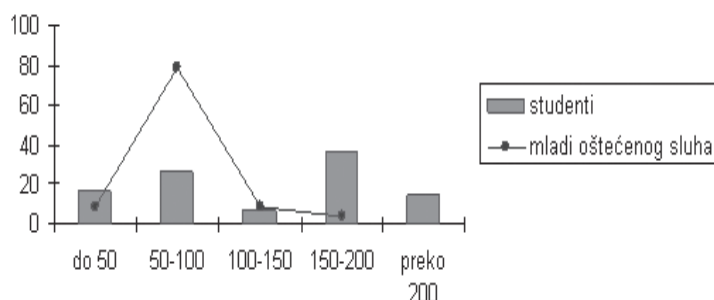
Okolo 2/3 mladih oštećenog sluha i studenata otvorilo je nalog i kreiralo svoj profil na Fejsbuku uz nečiju pomoć. Svi ispitanici oštećenog sluha stavili su svoje fotografije u korisnički profil, 4 (4,44%) studenta su stavila fotografiju na kojoj se nalazi još jedna osoba. Mladići oštećenog sluha retko menjaju fotografiju u svom profilu, 7 (21,87%) devojaka ih često menja, kao i 64 (71,11%) studentkinje.

Grafikon br. 2 – „Starost“ korisnika Facebook-a

U našem uzorku većina mladih oštećenog sluha, 27 (84,37%) su korisnici Facebook-a oko 4 meseca, što se može dovesti u vezu sa mogućnošću registracije na srpskom jeziku koju ovaj sajt nudi od decembra 2008. godine. Svoj profil, 64 (71,11%) studenta ima 6 meseci, 12 (13,33%) preko godinu dana. Svi mladi su otvorili nalog na Fejsbuku u 2008. godini, a u toj godini je zabeležen najveći porast broja korisnika, kako u svetu, tako i u Srbiji.

Grafikon br. 3 – Broj fotografija u albumima

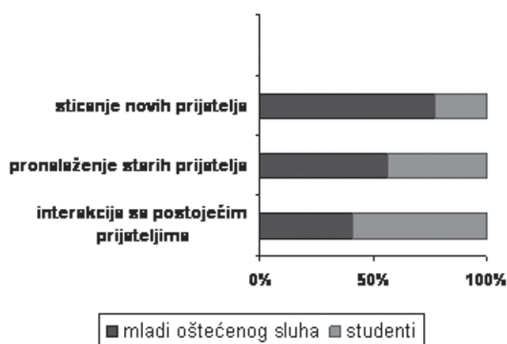

Najveće individualne razlike u odgovorima smo dobili na pitanje o broju ukupnih fotografija u albumima koji se kretao od 50 pa preko 200 fotografija kod 8 (8,89%) studentkinja i kod 2 (6,25%) devojke oštećenog sluha. Kreiranje albuma je omiljena zabava mladih, lako se kori-

sti, potrebno ga je samo imenovati, a za sada je moguće smestiti 60 fotografija u jedan album. Prilikom kreiranja albuma, program pita korisnika o stepenu zaštite ličnih podataka.

Aktivnosti na Facebook-u

Grafikon br. 4 – Prednosti Fejsbuka

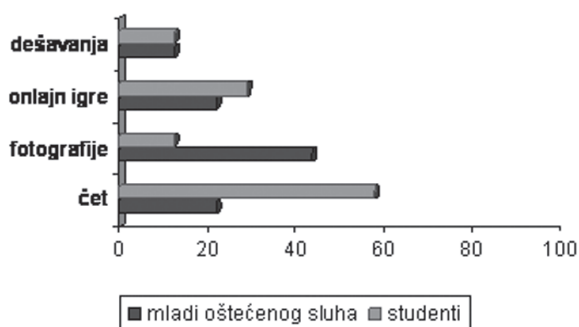
Najviše mladih oštećenog sluha i studenata vidi prednost Facebook-a u interakciji sa postojećim ili starim prijateljima. Za upoznavanje novih prijatelja ovaj sajt koristi 5 (15,62%) mladih oštećenog sluha, niko od studenata nije zainteresovan za ovaj vid korišćenja. Prvobitno su sajtovi za društveno umrežavanje služili isključivo za pronalaženje starih prijatelja, vremenom, kako je broj takvih sajtova počeo da raste, sadržaji postaju sve raznovrsniji.

Prema ispitivanjima studentske organizacije „Academic Cyber Forum“ sa Fakulteta organizacionih nauka u Beogradu, od ispitanih 1664 studenata, blizu polovine koristi društvene mreže za pronalaženje starih prijatelja.

Svakodnevno ovaj sajt posećuje 22 (68,75%) mladih oštećenog sluha i 64 (71,11%) studenta. Mladi u proseku provode oko 5 sati nedeljno na mreži, individualna odstupanja su veoma izražena: od 30 minuta pa čak do 3 sata dnevno.

Broj virtuelnih prijatelja mladih oštećenog sluha kreće se između 50 i 100, kod studenata između 100 i 150. Po broju virtuelnih prijatelja postoje izražena individualna odstupanja. Prema rezultatima psiholoških istraživanja osobe koje u stvarnosti imaju veći broj prijatelja, imaju ih i na sajtovima za društveno umrežavanje (www.psihologija.blog). Gluvi i nagluvi provode vreme na Facebook-u u interakciji sa najčešće 3 prijatelja, postoje i izuzeci, jedan nagluvi mladić ima dosta prijatelja, zahvaljujući svom angažovanju, kao i dva studenta. Studenti su u svakodnevnoj interakciji sa najčešće 10 prijatelja. Na pitanje postavljeno mladima oštećenog sluha da li među prijateljima imaju „čujuće“, dobili smo odgovore od nijednog pa do preko stotine. Studentima je postavljeno pitanje da li na mreži imaju za prijatelja slušno oštećenu osobu, dobijen je samo jedan pozitivan odgovor. Ovakvi odgovori u vreme kada se uveliko priča o inkluziji su obeshrabrujući i zahtevaju dalja istraživanja, pre svega stavova mladih.

Grafikon br. 5 – Omiljeni sadržaji

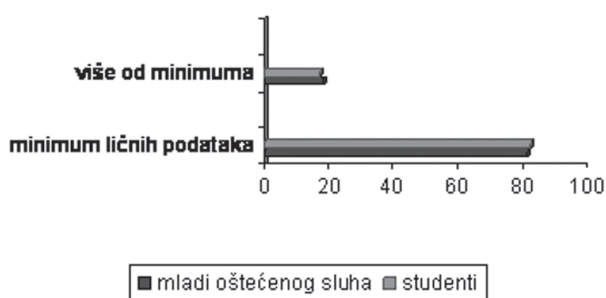
Osim komunikacije, mladi koriste Facebook i u druge svrhe. Na prvom mestu po popularnosti među mladima oštećenog sluha su razmene fotografija, slede čet i online igre, na trećem mestu su dešavanja. Među studentima najpopularniji je čet, slede onlajn igre, razmene fotografija i dešavanja.

Popularnost kompjuterskih igara ne jenjava, pored mnoštva sadržaja koji se nude na Internetu, najveći broj mladih se opredeljuje za tu vrstu zabave. Rezultati istraživanja o načinima korišćenja kompjutera među srednjoškolcima, ukazali su da oko polovine ispitanih srednjoškolaca u redovnoj, i u školi za decu oštećenog sluha, najčešće koristi kompjuter radi igara (Radovanović, Šestić, 2007).

Zaštita privatnosti i bezbednost mladih na Facebook-u

Na pitanje da li su pročitali uputstvo o korišćenju sajta kod mladih oštećenog sluha dobijeno je 6 (18,75%) pozitivnih odgovora, kod studenta 41 (45,5%).

Grafikon br. 6 – Ostavljanje ličnih podataka

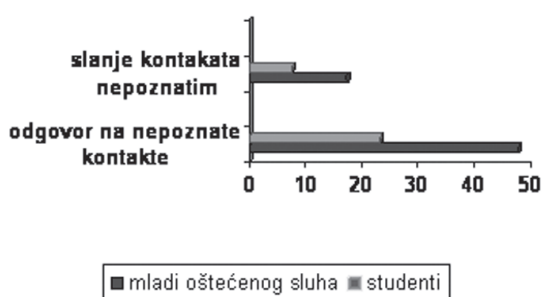

Prilikom registracije na sajt, mladi oštećenog sluha i studenti su postupili skoro na identičan način, popunili su samo osnovna polja, ime i prezime, datum i godinu rođenja, svoju email adresu štiklirali polje koje se odnosi na čitanje pravilnika o korišćenju sajta, a u prethodnom pasusu je navedeno da je mali broj

ispitanika pročitao uputstvo. Samo manji broj ispitanika popunio je i ostala polja na osnovu kojih program pruža mogućnost za pronalaženje starih prijatelja.

Prema straživanju *Academic Cyber Foruma*, oko 68% mladih ostavlja svoje lične podatke na mreži. Razvoj svesti o ličnoj bezbednosti i obavezno čitanje uputstva o zaštiti podataka prilikom prvog priključenja istaknuti su kao osnovni činioci zaštite.

Grafikon br. 7 – Odgovri i slanje kontakata nepoznatim osobama

Najveći broj mladih oštećenog sluha i studenata ne šalju kontakte nepoznatim osobama, ali na kontakte nepoznatih osoba odgovara 11 (34,37%) mladih oštećenog sluha i 21 (23,33%) studenta. Mladi se retko obraćaju onome kome upućuju kontakt, to ne čine ni strana koja ih kontaktira, premda to spada u Facebook bonton.

Na pitanje da li ostavljate poruke na wall-u (vidljivoj strani korisničkog profila) svojih prijatelja, najčešći odgovor je bio ponekad, kako kod mladih oštećenog sluha, tako i kod studenata, mada je sadržaj ove stranice omiljen za čitanje. Niko od ispitanika nema negativno iskustvo vezano za korišćenje ovog sajta, uznemiravanja su zabeležena kod 8 ispitanika, (8,89%) studentkinja je dobilo poruke sa uvredljivim sadržajem, 3 (9,37%) mladih oštećenog sluha je izjavilo da je bilo neprijatnosti, jedini mladić među njima opisao je prirodu tih neprijatnosti. Na sajtovim za društveno umrežavanje važe slična pravila kao u realnom životu, samo

što je na mreži potrebno više opreza pri sklapanju novih poznanstava, prvenstveno zbog krađe identiteta. Podatak da niko od ispitanika nije otišao na sastanak sa prijateljem koga su upoznali na mreži, ukazuje da se mladi pridržavaju naučenih pravila, a i poznato im je da postoji dosta lažnog predstavljanja.

ZAKLJUČAK

Sve veći broj mladih ljudi provodi svoje slobodno vreme na sajtovima za društveno umrežavanje koristeći raznovrsne opcije koji su im u ponudi: pronalaženje starih i upoznavanje novih prijatelja, komunikacija, zabava. Korišćenje ovih sajtova je lako, dovoljno je da je osoba pismena i može pristupiti nekoj od njih, a sve češće, i na maternjem jeziku. Zavisnost od Interneta polako prelazi u zavisnost od socijalnih mreža na Internetu. U elektronskim i štampanim medijima dosta se govori o ovom problemu, psiholozi vrše istraživanja o broju sati koji studenti provode na socijalnim mrežama i dovode ih u vezu sa slabijim uspehom na ispitima. Stalni pozivi za priključenjem nekoj od grupa, a popularno je pripadati što većem broju grupa koji se bave najrazličitijim temama, pa i propagiranjem negativnih ideja, predstavlja dodatnu opasnost za mlade.

Informaciono društvo zahteva informacionu pismenost svojih članova, bez izuzetaka. Srbija spada u red zemalja sa niskim brojem Internet korisnika u odnosu na zemlje u regionu, pa je realno očekivati da je među njima mali broj osoba sa invaliditetom. Potencijal Interneta u edukaciji, rehabilitaciji, socijalizaciji gluvih i nagluvih osoba bio je predmet brojnih istraživanja u svetu. Uz odgovarajuću pomoćnu tehnologiju stvaraju se uslovi da svaka osoba bez obzira na oštećenje sluha, učestvuje u kompjuterom podržanoj komunikaciji. Gluve i nagluve osobe slobodnije komuniciraju elektronskim putem u odnosu na komunikaciju licem u lice.

Prema našim saznanjima profile na Facebook-u ima oko 70 mladih gluvih i nagluvih osoba u Srbiji. Zabrinjavajući je podatak koji smo dobili, a to je da su gluvi i nagluvi izolovani i u virtuelnim zajednicama. Broj njihovih prijatelja na mreži, a koji su bez oštećenja sluha, je mali. Najčešće komuniciraju sa prijateljima iz realnog života, gluvima i nagluvim. Šta je sa njihovim vršnjacima, zašto ne stupaju u komunikaciju sa njima su pitanja koja otvaraju nove teme za istraživanje. Rezultati istraživanja koji su dobijeni kasnih devedestih godina 20. veka, ukazali su na prednost Interneta i značajno mesto koje zauzima u socijalnom životu mladih sa invaliditetom. Istaknuta je prednost elektronske pošte u sticanju prijateljstava, komunikaciji sa vršnjacima iz različitih zemalja, razmena informacija i pomoć u pronalaženju rešenja od onih koji su u sličnoj situaciji (Burgstahler, 1997). Elektronska pošta gubi popularnost, a mladi se sve više opredeljuju za komunikaciju koja se odvija u pričaonicama sajtova za društveno umrežavanje. Nažalost, nismo uspeli da sagledamo ulogu email-a u socijalnoj, kognitivnoj, emotivnoj sferi gluvih i nagluvih osoba. Informacione i komunikacione tehnologije su značajno brže napredovale u poređenju sa brojem njihovih korisnika u Srbiji. Da li ćemo uspeli da iskoristimo prednosti društvenih mreža zavisi od brojnih faktora, a kao najvažniji ističemo informacionu pismenost. Realna slika društva u kome živimo u kome su osobe sa invaliditetom izolovane, odslikava se na socijalnim mrežama na Internetu. Senzibilizacija javnosti, pre svega mladih, vršnjačka podrška na

sajtovima za društveno umrežavanje je pravac u kome treba razmišljati kada se često postavlja pitanje: „Kuda nas vode socijalne mreže?“

LITERATURA

1. Bezdanov-Gostimir, S. (2005): Jedan model centra za proučavanje medija i razvoj obrazovanja na daljinu, Inovacije u nastavi, Vol. 18, str. 68-74.
2. Burgstahler, S. (1997): Peer support: What role can the Internet play?, ITD journal, Vol. 4, No. 4, online.
3. CEPIT Beogradske otvorene škole i Švedska fondacija „Ulof Palme“ (2006): Internet u Srbiji, pres materijal, pruzeto sa: <http://www.bos.org.yu/cepit>, 21.02.2007.
4. Kljakić, D.: Internet u funkciji učenja, elektronska skripta, preuzeto sa adrese: <http://www.scribd.com/doc/2574441/internet-u-funkciji-ucenja>, 6. 11.2008.
5. Marković, S. (2004): Net lingo, Čitati medije, Multimedijalni projekat za medijsko opismenjavanje, MEDIJA FOKUS, Beograd.
6. Međunarodna konvencija o pravima osoba sa invaliditetom, UN, pruzeto sa: www.cilsrbija.org/ebib/200610231052410.Konvencija.pdf, 17.11.2008.
7. Petrović, D. (2007): Od društvenih mreža do umreženog društva: jedan osvrt na makro mrežni pristup u sociologiji, Sociologija 49 (2), str. 161-182, Beograd.
8. Radovanović, V., Radić-Šestić, M. (2007): Načini korišćenja kompjutera među srednjoškolicima. U: Matejić-Đuričić, Z. (ur): Nove tendencije u specijalnoj edukaciji i rehabilitaciji, FASPER, Beograd, str. 551-568, ISBN 978-86-80113-67-8
9. Radovanović, V., Radić-Šestić, M. (2007): Uporaba kompjutera i Interneta u školama za djecu oštećenog sluha, 7. međunarodni znanstveni skup Istraživanja u edukacijsko-rehabilitacijskim znanostima (str.195-196), Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Beograd.
10. Schrock, K. (2003): Kathy Schorck's Guide for Educators - Critical Evaluation Surveys and Resources, preuzeto sa: <http://discoveryschool.com/schrockguide/>, 23.09.2007.
11. <http://www.netlingo.com>
12. <http://www.psihologija-blog.com>
13. <http://www.facebook.com>
14. <http://www.facebooksrbiya.com>
15. <http://facebooksrbiya.net>
16. <http://www.elefmagazin.com>
17. <http://www.comscore.com>
18. <http://www.ecdl.rs/novosti/iangn.html>

FACEBOOK PHENOMENON AMONG THE HEARING IMPAIRED YOUTH

Vesna Radovanović, Jasmina Karić

University of Belgrade - Faculty of Special Education and Rehabilitation

Summary

Since the Internet appeared discussions on social networks sites or more precisely, digital social networks have become most common. A large number of sociologists have started to focus on this phenomena as well as psychologists for the special sort of addiction Internet make. Facebook, one of the most popular social network sites has become an inevitable part of everyday life all over the world

including our country. The research on interaction of deaf and hard of hearing people on the social network sites, has been done on the sample of 32 hearing impaired persons and 90 students, future special educators and rehabilitators for deaf and hard hearing, Facebook users. According to the results of the research, the deaf and hard of hearing young people, comparing with the students, use this site in a similar way. The most popular, amongst the hearing impaired young people, is 'send and share photos', 14 (43,75%), after that chat and online games, 7 (21,81%), and finally notifications, 4 (12,5%). Amongst the students, the most popular is chat, 52 (57,78%), online games, 27 (28,89%), notifications and send and share photos are on the third place, 12 (12,22%). The hearing impaired young people are careless about privacy of their personal data, 23 (71,87%), that percentage is not satisfactory amongst the students, neither 57 (63,3%). Less inconveniences experienced on Facebook 3 (9,37%) of deaf and hard hearing persons, and 8 (8,89%) of students. The most significant and worrying difference refers to the number of the friends on the social network. There are less friends amongst the young deaf and hard hearing people, and besides there are mostly deaf and hard hearing persons, too. The real social groups have reflections on the virtual ones, and Internet, in spite of its potential, is still used as a way of social exclusion of the people with disabilities.

Key words: mladi oštećenog sluha, studenti, sajтови za društveno umrežavanje, Facebook.